

XVII међународни научни скуп
Српски језик, књижевност, уметност

Књига IV

ЗЛОБНИЦИ, ЗЛИКОВЦИ, ЧУДОВИШТА, ПСИХОПАТЕ

**КЊИЖЕВНО-ЛИНГВИСТИЧКО-КУЛТУРОЛОШКА
ХУМАНО(ПО)ЕТИКА:**

ДОБАР – ЛОШ, ЗАО

пројекат Центра за научноистраживачки рад

Филолошко-уметничког факултета

2022-2023

Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Андрићев институт, Андрићград
2023.

Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац
Андрићев институт, Андрићград
2023.

XVII међународни научни скуп *Српски језик, књижевности, уметности*

Књига IV

ЗЛОБНИЦИ, ЗЛИКОВЦИ, ЧУДОВИШТА, ПСИХОПАТЕ

Зборник радова са научног округлог стола ЗЛОБНИЦИ, ЗЛИКОВЦИ, ЧУДОВИШТА, ПСИХОПАТЕ одржаног у оквиру XVII међународног научног скупа *Српски језик, књижевности, уметности* (Крагујевац/Андрићград, 11–13. новембар 2022) и то као резултат рада на пројекту КЊИЖЕВНО ЛИНГВИСТИЧКО-КУЛТУРОЛОШКА ХУМАНО(ПО)ЕТИКА: ДОБАР – ЛОШ, ЗАО Центра за научноистраживачки рад Филолошко-уметничког факултета 2022-2023.

ПРОГРАМСКИ ОДБОР

Председник

Мр Зоран Комадина, редовни професор

Потпредседници

Др Милош Ковачевић, редовни професор

Др Драган Бошковић, редовни професор

Чланови

Др Владимир Поломац, ванредни професор

Др Часлав Николић, ванредни професор

Др Бранка Радовић, редовни професор

Др Биљана Мандић, ванредни професор

Др Јелена Атанасијевић, редовни професор

Др Мирјана Мишковић Луковић, редовни професор

Др Катарина Мелић, редовни професор

Др Персида Лазаревић ди Ђакомо, редовни професор,

Универзитет „Г. д Анунцио”, Пескара, Италија

Др Анђелка Пејовић, редовни професор, Филолошки факултет, Београд

Др Ала Татаренко, ванредни професор, Филолошки факултет Универзитета „Иван Франко”, Лавов, Украјина

Др Зринка Блажевић, ванредни професор, Филозофски факултет, Загреб, Хрватска

Др Миланка Бабић, редовни професор, Филозофски факултет,

Универзитет Источно Сарајево, Босна и Херцеговина

Др Михај Радан, редовни професор, Факултет за историју,

филологију и теологију, Темишвар, Румунија

Др Димка Савова, редовни професор Факултет за словенску филологију, Софија, Бугарска

Др Јелица Стојановић, редовни професор Филозофски факултет, Никшић, Црна Гора

Рецензенти

Др Душан Иванић, редовни професор (Београд)

Др Александар Јерков, редовни професор (Београд)

Др Драган Бошковић, редовни професор (Крагујевац)

Др Катарина Мелић, редовни професор (Крагујевац)

Др Богуслав Зјелински, редовни професор (Познањ, Пољска)

Др Душан Маринковић, редовни професор (Загреб, Хрватска)

Др Роберт Ходел, редовни професор (Хамбург, Немачка)

Др Ала Татаренко, ванредни професор (Лавов, Украјина)

Издавање овог зборника подржало је

Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије

Јелена Р. Пенезић

MALUM EX MACHINA: RAŠČITAVAЊE ВИРТУЕЛНОГ ЗЛА У ПРИПОВЕТКИ ХАРЛАНА ЕЛИСОНА „НЕМАМ УСТА А МОРАМ ДА ВРИШТИМ” / 361

Dušica B. Ljubinković

“WHO’S AFRAID OF THE BIG BAD WOLF”: DECONSTRUCTING THE HUMAN–ANIMAL BINARY OPPOSITION IN LAURENT MCALLISTER’S “KAPUZINE AND THE WOLF: A HORTATORY TALE” / 379

Војана С. Вујин

A VILLAIN MOST VILE: DARTH VADER THROUGH THE AGES / 393

Aleksandra Z. Stojanović

SERIAL KILLER, CANNIBAL AND CONSUMER: THE CASE OF JEFFREY DAHMER’S MONSTROSITY / 405

Јелена Р. Кићановић

„НАПРЕДАК РАДИ САМОГ НАПРЕТКА МОРА БИТИ ОБЕСХРАБРЕН”: КО ЈЕ ДОЛОРЕС ЏЕЈН АМБРИЏ И ЗАШТО ЈЕ МРЗИМО? / 417

Даница М. Јероџијевић Тишма

Марија Н. Јаневска

LET’S PUT A SMILE ON THAT FACE! – МЕЛОДИЈСКО-АКУСТИЧКА КАРАКТЕРИЗАЦИЈА ЏОКЕРА КОД РАЗЛИЧИТИХ ГЛУМАЦА / 433

Tatara N. Janevska

THE GOD OF MISCHIEF: A CASE STUDY OF PICTORIAL METAPHORS IN COMICS / 451

Катићарина Б. Субановић

АНАЛИЗА ПОНАШАЊА СЕРЕНЕ ЏОЈ ВОТЕРФОРД ИЗ ПЕРСПЕКТИВЕ ГЛАГОЛСКОГ ВИДА / 465

Jelena M. Josijević

Nina Ž. Manojlović

THE WHORE OF BABYLON VERSUS DON JUAN: CRITICAL DISCOURSE ANALYSIS OF GENDER PROMISCUITY IN ENGLISH SLANG / 481

Ана В. Петровић

АММАЗЗА! И ЈОШ НЕКЕ ДИЈАЛЕКАТСКЕ ОДЛИКЕ ПАЗОЛИНИЈЕВСКОГ РИМСКОГ ПОДЗЕМЉА / 505

Јована Д. Базић

СРЕДСТВА И СТРАТЕГИЈЕ ИНТЕНЗИФИКАЦИЈЕ У ГОВОРИМА БЕНИТА МУСОЛИНИЈА / 515

Катарина Б. СУБАНОВИЋ¹
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Центар за научноистраживачки рад

АНАЛИЗА ПОНАШАЊА СЕРЕНЕ ЏОЈ ВОТЕРФОРД ИЗ ПЕРСПЕКТИВЕ ГЛАГОЛСКОГ ВИДА²

Овај рад бави се анализом понашања Серене Џој Вотерфорд из перспективе глаголског вида. Серена Џој Вотерфорд антагонисткиња је дистопијског романа *Слушкињина прича* канадске ауторке Маргарет Етвуд, који је послужио као основни извор језичке грађе. Примери су анализирани помоћу квалитативне анализе и методе дескрипције и класификације, ослањајући се на монографију Џефрија Лича (2004) која обухвата ставове из релевантне литературе и савремених граматика енглеског језика. Будући да је за овај роман карактеристична нарација у првом лицу и то из перспективе слушкиње Фредове, увид у осећања супруге Серене био је прилично ограничен. Из тог разлога издвојили смо три групе примера у којима доминирају лик и понашање Серене Џој. Анализа показује да је њено понашање најчешће описано употребом глагола у непрогресивном презенту са значењем хабитуалности, чиме се њен живот и понашање перципирају као статични, депресивни, предвидиви.

Кључне речи: глаголски вид, прогресивни вид, непрогресивни вид, перфекатски вид, злобница, *Слушкињина прича*

1. Увод

Категорија глаголског вида примарно се доводила у везу са словенским језицима у којима се третирала (и у којима се и даље третира) као граматичка или граматичко-лексичка категорија. У словенским језицима видска значења могу бити саставни део семантичког садржаја глаголских лексема (нпр. код глагола *кренути* у српском језику), али, захваљујући својој богатој морфологији, словенски језици видска значења најчешће изражавају морфолошким средствима, што се може илустровати видским парњацима попут *чиџал* – *џрочиџал* у руском језику, *почеџи* – *џочиџаџи* у српском, итд. (Новаков 1988: 170)

1 katarina.subanovic@filum.kg.ac.rs

2 Истраживање спроведено у раду финансирало је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (Уговор о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2022. години број 451-03-68/2022-14/ 200198). Рад је настао у оквиру националног научног пројекта *Књижевно-лингвистичко-културолошка Хумано(џо)џика: Добар-лош, зао*, у оквиру циклуса пројеката *Језик, књижевност, култура данас* Центра за научноистраживачки рад Филолошко-уметничког факултета Универзитета у Крагујевцу, 2022–2023. године.

Ипак, типолошким истраживањима (в. Комри 1976; Дал 1986; Биник 1991, и сл.) дошли смо до сазнања да се глаголски вид може довести у везу са општом могућношћу језика да изразе специфичности у погледу начина реализације глаголске радње, узимајући у обзир трајање, степен извршености, учесталост, итд. Другим речима, глаголски вид јесте граматичка категорија карактеристична за језике који припадају најразличитијим генетским и географским групама, а разлике међу појединачним језицима тичу се начина изражавања ове граматичке категорије.

Основни задатак овог рада јесте представљање анализе понашања антагонисткиње романа *Слушкињина прича* Серене Џој Вотерфорд из перспективе глаголског вида. Из тог разлога, наредни одељак посвећен је дефинисању категорије глаголског вида у енглеском језику. Кренућемо од опште, типолошке дефиниције ове категорије и приказати њену примену у енглеском, као и средства помоћу којих се различита видска значења изражавају. Након тог одељка, следи део у којем образлажемо истраживачке поступке. Потом, у централном делу рада приказујемо анализу одабране језичке грађе, а рад завршавамо синтезом резултата до којих смо дошли у форми закључних напомена.

2. Теоријски оквир: Глаголски вид у енглеском језику

За разлику од словенских језика у којима се постојање категорије глаголског вида никада није доводило у питање, у енглеском језику ситуација није одувек била сасвим јасна, што се посебно огледа у разликама приликом одређивања појма глаголског вида, основних видских значења, као и места ове категорије у енглеском глаголском систему. На пример, у граматицима старијег датума (в. Јесперсен 1961) значења која се данас повезују са глаголским видом изучавала су се у оквиру глаголског времена (енгл. *tense*). Поједине видске опозиције (нпр. перфекатски вид о којем ће бити више речи у наставку рада) Палмер (1974) изучава у оквиру глаголске фазе. На крају, новији приступи какав је когнитивни приступ повезују видска значења са категоријом модалности (в. Новаков 2019: 145). Због тога се у граматицима и научним публикацијама јавља велики број различитих термина који се односе на ову граматичку категорију (в. Новаков 1988 и референце наведене у том раду; Новаков 1990: 18; Новаков 2005).

Приликом дефинисања глаголског вида најбоље је кренути од дефиниције коју даје Бернард Комри зато што је то општеприхваћена дефиниција од које се креће у највећем броју аспектолошких студија, а потом је прилагодити енглеском глаголском систему. Комри (1974: 3) глаголски вид дефинише као начин посматрања унутрашње временске структуре неке ситуације. Постоје два могућа начина посматрања глаголске ситуације: као целине и као структуре. Посматрање ситуације као целине везује се за тзв. *перфективни глаголски вид* и односи се на посматрање те ситуације са спољашње стране, без наглашавања њених унутрашњих

сегмената. Са друге стране, посматрање ситуације као структуре везује се за *имперфективни глаголски вид* и односи се на сагледавање те ситуације са унутрашње стране уз наглашавање њених сегмената. Комри (ibid. 3, 4) разлику између перфективног и имперфективног вида објашњава на следећи начин:

... the whole of the situation is presented as a single unanalysable whole, with beginning, middle, and end rolled into one; no attempt is made to divide this situation up into various individual phases that make up the action of entry.

... the imperfective looks at the situation from the inside, and as such is crucially concerned with the internal structure of a situation, since it can both look backwards towards the start of a situation, and look forwards to the end of a situation, and indeed is equally appropriate if the situation is one that lasts through all time, without any beginning and without any end.

Један од разлога услед ког се категорија глаголског вида првенствено везује за словенске језике јесте тај што ове језике карактерише глаголски систем састављен од глаголских лексема које у свом основном, нефинитном облику изражавају значења попут (не)свршености, трајања, итеративности, ингресивности и сл. Дакле, глаголски вид у овим језицима лексичка је и морфолошка категорија. У енглеском језику то није случај, па ако посматрамо глагол *to write* (али не и *to be writing* или *to have written*), овај облик инфинитива не пружа нам увид у начин реализације радње означене глаголом. То ипак не значи да глаголски вид у енглеском језику не постоји, већ да се реализује на другачији начин (в. Новаков 1990: 18–19). На пример, реченице попут *Он читао.* и *Он прочитао.* у којима се јављају глаголи имперфективног, односно перфективног вида на енглески језик могуће је превести клаузом са истом глаголском лексемом *He read.* Уколико би се, са друге стране, прва реченица превела користећи сложени финитни облик *was reading* приметили бисмо извесне видске разлике (Комри 1976: 1).

Из наведеног постаје очигледно да је за одређивање глаголског вида у енглеском језику релевантна видска опозиција *прогресивно/непрогресивно*, а поред ње од изразите је важности и видска опозиција *имперфекатско/неимперфекатско*. Опозиција прогресивно/непрогресивно подразумева сложене глаголске облике у прошлом, садашњем и будућем времену који се састоје од личног облика помоћног глагола *be* (бити) и садашњег партиципа (*Ving*). Непрогресивни облици подразумевају само лексички глагол (*V*) са одговарајућим флективним суфиксима (*-s* за треће лице јединине презента и *-ed* за правилно прошло време) и модале за будуће време. Уколико узмемо у обзир дефиницију глаголског вида од које смо кренули, могли бисмо да закључимо да је прогресивни вид аналоган имперфективном виду, док је непрогресивни вид аналоган перфективном³ (Комри 1976: 7; Новаков 2005: 33).

3 Оваква аналогија није сасвим прецизна због тога што искључује стативне глаголе и хабитуално значење.

Перфекат, са друге стране, подразумева термин који се у енглеском језику употребљава за означавање сложених глаголских облика који се састоје од личног облика помоћног глагола *have* (у садашњем и прошлом времену) и прошлог партиципа (*Ver*) лексичког глагола, док се за означавање будућег времена употребљавају одговарајући модални са инфинитивом перфекта. За разлику од видске опозиције прогресивност/непрогресивност, перфекатски вид не одређује саму ситуацију, већ дату ситуацију повезује са неким другим тренутком или неким другим стањем. Из тог разлога перфекат је могућ у комбинацији са прогресивним, односно, непрогресивним видом, јер се ради о две врсте глаголског вида: један повезује ситуацију са неким другим тренутком, а други је представља као целину или као структуру (в. Комри 1976: 52; Новаков 2005: 36).

Приликом анализе језичке грађе у овом раду један од најрелевантнијих извора било је треће издање монографије Џефрија Лича *Meaning and the English Verb* (2004). Ова монографија темељи се на традиционалном дескриптивном приступу и пружа прецизан опис различитих видских значења, набрајајући језичке контексте у којима се она срећу. Полазећи од поимања глаголског вида као начина представљања ситуације као целине или структуре, ова монографија приказује глаголске облике, комбинујући граматичке категорије глаголског времена и глаголског вида. Важност ове монографије за наше истраживање огледа се у синтези ставова из релевантне литературе и савремених граматика енглеског језика (в. Quirk et al. 1985; Huddleston, Pullum 2002).

Аутор прво представља садашња и прошла времена употребљена у непрогресивном виду (*Simple Present* и *Simple Past*), наводећи њихове различите употребе. За просто садашње време истичу се примарне употребе: *стабилна* (енгл. *state use*), *догађајна* (енгл. *event use*), *хабитуална* (енгл. *habitual use*), као и могућност непрогресивног презента да означи прошле или будуће догађаје. У погледу прошлог времена, аутор као основно значење истиче реферирање на догађаје који су се догодили пре тренутка говора и прави разлику између оних који се дешавају истовремено (енгл. *simultaneously*) и оних, карактеристичних за наративне контексте, који се догађају један за другим (енгл. *in sequence*). Након ових, следе употребе простог прошлог времена да означе хипотетичке и ситуације које се догађају у садашњем тренутку.

Што се прогресивног аспекта тиче, аутор представља употребу овог глаголског вида да означи *привремене догађаје* (енгл. *temporary happenings*), истичући обележја као што су трајање, ограничено трајање и незавршеност. Потом, аутор говори о односу прогресивног вида и различитих глаголских класа. На крају, под *осталим* употребама аутор истиче *хабитуалну* или *итеративну* употребу, као и употребу прогресивног презента да означи будуће догађаје.

У наредном поглављу расправља се о перфекатском виду – у садашњем времену (*Present Perfect*) и његовим значењима попут *перфектѝа тѝрајне ситуације* (енгл. *state-up-to-the-present* или *habit-up-to-the-present*), *искусѝвеноѝ садашњег перфектѝа* (енгл. *indefinite past*), *перфектѝа резултѝаѝа* (енгл. *resultative past*), итд. Потом се истиче разлика између садашњег перфекта и простог прошлог времена. Затим, аутор уводи прошли перфекат (*Past Perfect*), као и комбинацију перфекта и прогресивног глаголског вида. У последњем поглављу релевантном за наше истраживање, аутор расправља о изразима који означавају будуће догађаје, укључујући модале, полумодале, прогресивне и непрогресивне облике садашњег времена, као и комбинације модала и прогресивног глаголског вида.

На крају, будући да у овој монографији (као и у многим изворима уопште) аутор изучава глаголски вид у комбинацији са глаголским временом, битно је истаћи Комријев (1976: 5) став да су ове две граматичке категорије у блиској вези са темпоралношћу (*time*), али на различите начине. Граматичка категорија глаголског времена јесте деиктичка категорија, тј. она лоцира ситуације у времену у односу на садашњи тренутак (апсолутно време) или неки други тренутак (релативно време). Глаголски вид, са друге стране, односи се на посматрање унутрашње временске структуре неке ситуације. Разлика између глаголског времена и глаголског вида може се објаснити и помоћу термина *унуѝрашње време ситуације* (енгл. *situation-internal time*), што би се односило на глаголски вид, и *окољашње време ситуације* (енгл. *situation-external time*), што би се односило на глаголско време.

3. Методологија

Основни извор језичке грађе у овом раду јесте роман *Слушкињина ѝрича* канадске ауторке Маргарет Етвуд, први пут објављен 1985. године. Дистопијско-митски наратив у *Слушкињиној ѝричи* приказује један потпуно нови свет у којем највећи проблем, проблем стерилитета и абнормалног пада наталитета, покушава да се реши успостављањем нових, јасно утврђених правила која почивају на традиционалним, породичним и библијским вредностима. Како би се решило питање наталитета, жене у *Слушкињиној ѝричи* имају јасно одређене улоге, а улога слушкиња, плодних жена, јесте да командирима и њиховим супругама, који припадају владајућој елити, рађају децу. Како би се чин зачећа одвио према библијским начелима, слушкиња лежи између колена неплодне супруге, док командир покушава да је оплоди у ритуалу који се назива „церемонија”. Оваквим ритуалом и правилима на којима почива измишљена република Гилеад легитимизује се, подстиче и оправдава чин силовања (Влашковић Илић 2019). Будући да се слушкиње перципирају као највеће жртве патријархално устројеног државног поретка, у овом раду фокусираћемо се на описе понашања антагонисткиње – Серене Џој Вотерфорд из перспек-

тиве глаголског вида. Иако се и она сама може сматрати жртвом такве тоталитарне владавине мушкараца, Серена Џој, супруга командира Фреда Вотерфорда, учествовала је у стварању Гилеада, правећи бројне неморалне изборе попут прећутне сагласности са силовањем и отимањем беба.

У овом раду определили смо се за анализу прозног књижевног текста из више разлога. За прозну књижевност типичан је књижевноуметнички стил који највише репрезентује лексички и граматички потенцијал језика. Затим, једна од основних особина књижевноуметничког функционалног стила јесте велика слобода одабира језичких средстава, па је овај стил отворен за све оно што се налази у језику. То значи да, иако је за књижевноуметнички функционални стил карактеристична естетизована трансформација реалности која, по свему судећи, одудара од практичног начина мишљења типичног за свакодневну комуникацију, он у великој мери може садржати и елементе разговорне лексике карактеристичне за свакодневни говор. Поред елемената свакодневне комуникације, прозна књижевност обилује и елементима других функционалних стилова (в. Тошовић 2002: 169, 181, 184–185; Гаљперин 269–270).

На крају, у погледу морфолошке и лексичке структуре, књижевноуметнички функционални стил има изражен глаголски карактер. Истраживање Б. Тошовића (2002: 189) показује да су глаголски облици најчешћи у овом функционалном стилу, као и то да садржи највећи број личних глаголских облика у односу на све остале функционалне стилове (*ibid.*:183–184).

Језичку грађу анализирали смо помоћу квалитативне анализе и традиционалног дескриптивног приступа како бисмо одговорили на основни задатак овог рада. Сама природа квалитативне анализе и традиционалног дескриптивног приступа са собом носи извесна ограничења. Природа је квалитативне анализе таква да доноси дозу субјективности аналитичара. Ограничења дескриптивног приступа тичу се његове експланаторне неадекватности. Експланаторна адекватност одређене теорије односи се на аргументован избор између неколико могућих теорија, могућност предвиђања у погледу генерисања језичких структура, као и на постојање најопштијих правила и објашњења која одговарају језичкој подлежајој структури (Новаков 2019: 143).

Конечно, истраживачки поступак подразумевао је три корака. Први корак односио се на ишчитавање романа са фокусом на антагонисткињу и на идентификацију ситуација и сцена у којима преовлађује њено појављивање. Други корак односио се на издвајање и систематично груписање примера према датим ситуацијама и сценама у виду пасуса како би се приказало и одговарајуће језичко окружење анализираних глагола. Реченице у оквиру пасуса нумерисане су ради лакше идентификације приликом анализе. Трећи корак односио се на издвајање финитних глаголских лексема (истакнутих масним словима) и анализу, ослањајући се на претходно наведене изворе.

4. Анализа и дискусија

Роман приповеда хомодијегетски глас слушкиње Фредове, па је увид у осећања супруга, укључујући и Серену, прилично ограничен. Анализом су се издвојиле три целине у којима доминира лик Серене Џој Вотерфорд: Серена Џој – некад и сад, Серена Џој и њене свакодневне активности, Серена Џој и церемонија.

4.1 Серена Џој – некад и сад

- (1) 1) Serena Joy, what a stupid name. [...] 2) Serena Joy was never her real name, not even then. 3) Her real name was Pam. 4) I read that in a profile on her, in a news magazine, long after I'd first watched her singing while my mother slept in on Sunday mornings [...] 5) She **wasn't singing** anymore by then, she **was making** speeches. [...] 6) Her speeches were about the sanctity of the home, about how women should stay home. 7) Serena Joy **didn't do** this herself, she **made speeches** instead, but she **presented** this failure of hers as a sacrifice she **was making** for the good of all. [...] 8) Luke and I would watch her sometimes on the late-night news. [...] 9) By that time she **was wearing** more makeup. [...]
- (2) 10) She **doesn't make** speeches anymore. 11) She **has become** speechless. 12) She **stays** in her home [...]. 13) She's **looking** at the tulips. [...] 14) I **go past**. 15) Her profile is towards me. [...] 16) It's no longer a flawless cut-paper profile, her face **is sinking in** upon itself [...] 17) She **doesn't turn** her head. 18) She **doesn't acknowledge** my presence in any way, although she **knows** I'm there. 19) I can tell she **knows**, it's like a smell, her knowledge; something gone sour, like old milk.

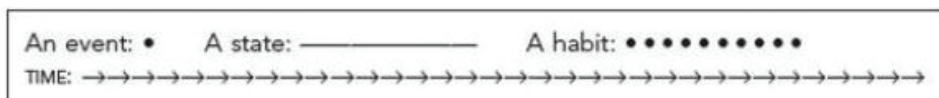
У оквиру пасуса (1), у примерима 5) и 9) идентификовали смо три прогресивна глаголска облика у прошлом времену: *wasn't singing*, *was making* и *was wearing*. Прогресивни вид у овом случају означава хабитуалну (или итеративну) ситуацију (в. Лич 2004: §49), која се може исказати и помоћу непрогресивних облика (ibid.: §13, §18, §19), нпр. *didn't sing*, *used to make*, *wore* итд., чиме се суштински не би променио њихов хабитуални карактер. Употребом прогресива, у односу на његове видске парњаке, истиче се привремена природа догађаја (*habit in existence over a limited period*).

Наредна три глаголска облика, у реченици 7) – *didn't do*, *made* и *presented* – употребљена су у непрогресивном виду и односе се на ситуације описане у претходном пасусу. То нам показује да разлике између прогресивности и непрогресивности не подразумевају објективне разлике између наведених ситуација, већ могућност да се иста ситуација представи као структура или као целина и то без икаквих контрадикторности (Комри 1976: 4). Дакле, непрогресивни глаголски вид такође је

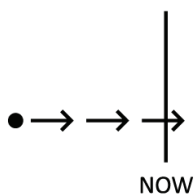
употребљен са значењем хабитуалности, а разлика у односу на претходни пример јесте та да се наглашава целовитост ситуација.

У оквиру исте реченице уочавамо и прогресивну глаголску фразу *was making*. Прогресив је овде такође употребљен са значењем итеративности, али се уочава и јасан контраст у односу на три непрогресивне фразе. Употребом непрогресивног вида приказане су наративне чињенице, док се сагледавањем ситуације као постепеног процеса постиже ефекат успоравања радње, чиме се ствара утисак њеног продуженог трајања (Новаков 2019: 146). Један од разлога за представљање ове ситуације као продужене може бити и присуство именичке синтагме *sacrifice* у функцији допуне глагола *take*. На тај начин наглашава се посвећеност и јасна намера антагонистикиње да се жртвује зарад стварања „бољег света”.

Пасус (2) приказује примере који описују живот Серене Џој након стварања Гилеада. Глаголске фразе у реченицама 10) и 12) такође карактерише хабитуална употреба непрогресивног презента, што је суштински и његова примарна употреба. Хабитуални презент употребљава се за представљање низа појединачних догађаја који, посматрани као целина, сачињавају стање које се на временској оси простире лево и десно од садашњег тренутка (в. Лич 2004: §13). Конкретно, пример *Serena stays at home* можемо посматрати као једну устаљену навику. У наставку представљамо Личову (ibid.) илустрацију хабитуалног презента који комбинује своју догађајну и стативну употребу:

У реченици 11) уочавамо перфекатски глаголски вид. Будући да перфекат не описује саму ситуацију означену глаголом, функција је садашњег перфекта повезивање прошлог догађаја са садашњим тренутком. Конкретна употреба садашњег перфекта у овом случају јесте перфекат резултата. Наиме, догађај описан глаголском фразом *has become silent* догодио се у прошлости, а употребом перфекта имплицира се важећа актуелност догађаја у садашњем тренутку, што приказујемо помоћу дијаграма (Лич 2004: §54):

У реченицама 13), 14), 17), 18) и 19) уочавамо контраст у употреби прогресивног и непрогресивног презента. Глаголске фразе *is looking* (13) и *go past* (14) односе се на симултане ситуације где слушкиња Фредова затиче супругу Серену у дворишту. За тумачење ове ситуације може послужити и тзв. *временски оквир* који приказујемо помоћу Личовог дијаграма (2004: §32):

Догађај означен црном стрелицом представља тренутак у којем Фредова затиче Серену у дворишту, док се догађај означен кривудавом линијом односи на Серенино посматрање лала. Употребом прогресива обухвата се тренутак пре доласка Фредове у двориште, тренутак у којем она долази и тренутак након њеног доласка, чиме се истиче трајни карактер ове ситуације.

Остале ситуације означене непрогресивним презентом у реченицама 17), 18) и 19) илуструју његову догађајну употребу, која је типична за врло ограничен број контекста. Наиме, глаголске ситуације приказане су као целовите и најчешће се односе на догађаје кратког временског опсега, због чега је алтернативни назив за ову употребу *шренујћна садашњост* (енгл. *instantaneous present*) (Лич 2004: §9). Оваква употреба перфективног глаголског вида у садашњости карактеристична је за спортске преносе, јер се приказује редослед догађаја по принципу Догађај 1, Догађај 2, Догађај 3, итд. Читајући ову сцену, стичемо утисак да посматрамо догађај и истовремено слушамо сушкињино извештавање.

На крају, употреба садашњег прогресива у реченици 16) *is sinking in* упућује на ситуацију која је у току (енгл. *not necessarily complete*). Сагледавањем ситуације са унутрашње стране и наглашавањем њених сегмената истиче се њена динамична природа и незавршеност.

Серена Џој – некад и сад		
Непрогресивни вид	Прогресивни вид	Перфекатски вид
1 Хабитуално значење 2 Догађајно значење	1 Хабитуално значење 2 Хабитуално значење (уз ефекат „успоравања” радње) 3 Процес који траје	1 Резултативни перфекат
Прогресивни и непрогресивног вид и <i>временског оквир</i>		

Табела 1: Сумирани приказ видских значења у првом делу анализе

4.2 Серена Џој и њене свакодневне активности

Серена своје дане проводи у башти, у дневној соби плетући, или у посети својим пријатељицама. У наставку представљамо те сегменте њеног живота.

- (3) 20) One day I **came upon** Serena Joy, kneeling on a cushion in the garden, her cane beside her on the grass. 21) She **was snipping off** the seedpods with a pair of shears. I watched her sideways as I went past, with my basket of oranges and lamb chops. 22) She **was aiming, positioning** the blades of the shears, then **cutting** with a convulsive jerk of the hands. 23) Was it the arthritis, creeping up? 24) Or some blitzkrieg, some kamikaze, committed on the swelling genitalia of the flowers? 25) The fruiting body. 26) To cut off the seedpods is supposed to make the bulb store energy.

У пасусу (3), који приказује Серену у својој башти, упоређујемо радње у прошлости, од којих се једна представља као целина (20), а остале као структура (21, 22). Прогресивни вид формира временски оквир око радње исказане помоћу непрогресивног вида, а однос између ових ситуација Лич (2004: §32) описује као *временско укључивање* (енгл. *time-inclusion*) зато што се ситуација означена непрогресивним видом (20) догодила током трајања радњи у прогресивном виду (21, 22). Другачије речено, и пре него што је слушкиња налетела на Серену, Серена је радила у башти, а тај се рад наставио и након слушкињиног одласка. Лич (2004: §33) истиче како ефекат временског оквира проистиче директно из обележја ограниченог трајања које је типично за прогресив. Уколико се неки кратак догађај (попут догађаја у 20) укршта са догађајем са извесним трајањем (21, 22), природно је да догађај са дужином трајања претходи и настави након кратког догађаја.

- (4) 27) The garden is the domain of the Commander's Wife. [...] 28) A Guardian detailed to the Commander **does** the heavy digging; the Commander's Wife **directs**, pointing with her stick. 29) Many of the Wives **have** such gardens, it's something for them to maintain and care for. [...] 30) Sometimes the Commander's Wife **has** a chair brought out, and just **sits** in it, in her garden. 31) From a distance it looks like peace.
- (5) 32) She **isn't** here now, and I start to wonder where she is: I don't like to come upon the Commander's Wife unexpectedly. 33) Perhaps she's **sewing**, in the sitting room, with her left foot on the footstool, because of her arthritis. 34) Or **knitting** scarves, for the Angels at the front lines. 35) I can hardly believe the Angels have a need for such scarves; anyway, the ones made by the Commander's Wife are too elaborate.

Глаголске фразе *does* и *directs* (28) у пасусу (4) упућују на јасну расподелу послова у домаћинству и на супериорни статус супруге у односу на чуvara – тешке физичке послове (копање) обавља чувар, а супруга

даје инструкције. Употреба непрогресивног вида у садашњем времену у овом контексту има хабитуално значење и показује да је у питању јасно устаљени образац понашања. Хабитуално значење карактеристично је и за глаголе у примеру 30). За глагол *have* у реченици (29) карактеристична је стативна употреба презента, јер означава стабилну ситуацију, тј. стање.

Употребом прогресивног глаголског вида у реченицама 33) и 34) у пасусу (5) изражава се контраст у односу на претходне ситуације. За разлику од садашњег времена исказаног непрогресивним видом који одликује хабитуалност, прогресивни вид карактерише ограничено трајање ситуације, а његова употреба у садашњем времену указује на одвијање те ситуације у тренутку говора.

Хабитуални непрогресивни презент карактеристичан је и за пасусе (6), (7) и (8) који описују Серенено дружење са другим супругама:

- (6) 27) After dinner she **goes** to their bedroom [...]. 28) Or she **stays** in the sitting room, knitting away at her endless Angel scarves, turning out more and more yards of intricate and useless wool people: her form of procreation, it must be. 29) The sitting room door is usually left ajar when she's in there, and I don't dare to go past it.
- (7) 30) Sometimes, however, Serena Joy **is out**, visiting another Commander's Wife, a sick one; that's the only place she could conceivably go, by herself, in the evenings. 31) She **takes** food, a cake or pie or loaf of bread baked by Rita, or a jar of jelly, made from the mint leaves that grow in her garden. 32) They get sick a lot, these Wives of the Commanders.
- (8) 33) Serena herself sometimes **takes** a few days off, tucked up in bed. 34) Then she's the one to get the company, the Wives rustling up the stairs, clucking and cheerful; she **gets** the cakes and pies, the jelly, the bouquets of flowers from their gardens.

<i>Серена Џој и њене свакодневне активности</i>	
Непрогресивни вид	Прогресивни вид
1 Хабитуално значење	1 Ограничено трајање, уз наглашавање радње која се одвија у садашњем тренутку
Прогресивни и непрогресивног вид и <i>временског оквир</i>	

Табела 2: Сумирани приказ видских значења у другом делу анализе

4.3 Серена Џој и церемонија

Церемонија је еуфемизам за чин силовања који је легитимизован у Гилеаду. У овом чину учествују командир, слушкиња и супруга. Слушкиња лежи између колена супруге, док командир покушава да је оплоди. Пасуси (9), (10) и (11) приказују догађаје који се одвијају непосредно пре церемоније.

- (9) 35) We hear Serena coming, down the stairs, along the hall, the muffled tap of her cane on the rug, thud of the good foot. 36) She **hobbles** through the doorway, **glances** at us, counting but not seeing. 37) She **nods**, at Nick, but **says** nothing. [...] 38) She **makes** her way to her chair and footstool, **turns**, **lowers** herself, **lands** ungracefully. 39) She **hoists** her left foot onto the stool, **fumbles** in her sleeve pocket. 40) I can hear the rustling, the click of her lighter, I smell the hot singe of the smoke, breathe it in. 41) „Late as usual,” she **says**. We don’t answer. 42) There’s a clatter as she **gropes** on the lamp table, then a click, and the television set runs through its warm-up.
- (10) 43) Serena **clicks** the channel changer. 44) Waves, colored zigzags, a garble of sound: it’s the Montreal satellite station, being blocked. 45) Then there’s a preacher, earnest, with shining dark eyes, leaning towards us across a desk. 46) These days they look a lot like businessmen. 47) Serena **gives** him a few seconds, then **clicks** onward. 48) Several blank channels, then the news. 49) This is what **she’s been looking for**. She **leans** back, **inhales** deeply. [...] 50) It seems to be an unspoken rule in this household: we always get here on time, he’s always late, Serena always **lets** us watch the news.
- (11) 51) Serena **has begun** to cry. 52) I can hear her, behind my back. 53) It isn’t the first time. 54) She always **does** this, the night of the Ceremony. 55) She’s **trying** not to make a noise. 56) She’s **trying** to preserve her dignity, in front of us. 57) The upholstery and the rugs muffle her but we can hear her clearly despite that. 58) The tension between her lack of control and her attempt to suppress it is horrible. 59) It’s like a fart in church. I feel, as always, the urge to laugh, but not because I think it’s funny. 60) The smell of her crying spreads over us and we pretend to ignore it.

У пасусима (9) и (10) преовлађују динамични глаголи неперфективног вида у презенту, чија је употреба у овим примерима двосмислена. Наиме, употребљени глаголски облици могу представљати слушкињино извештавање о догађају, па би се ова употреба презента могла сматрати догађајном (са изузетком у реченици 50) где је употреба недвосмислено хабитуална). Са друге стране, употреба непрогресивног презента у овом контексту могла би се сматрати и хабитуланом, уколико бисмо цео овај догађај посматрали као догађај који се одвија по јасно устаљеним правилима, односно као догађај који се састоји из сличних или идентичних радњи. Контраст у односу на бројне глаголе у непрогресивном презенту увиђамо у реченици 49), где је употребљен сложени глаголски облик у прогресивном и перфекатском виду, чиме се иступа од пуког набрајања ситуација и извештавања. Употребом овог глаголског облика наглашава се процес циљаног трагања са каналом који приказује вести, јер је гледање вести неизоставни део догађаја који претходи церемонији.

У пасусу (11) увиђамо перфекатски вид у примеру 51), затим непрогресивни у примеру 54), као и два глаголска облика у прогресивном виду у реченицама 55) и 56). Глаголска фраза *has begun* представља резултативну употребу перфекатског вида, јер указује на то да је Серена почела да плаче и да та радње и даље траје, чиме је фокус на патњи коју церемонија иза-

жива и код супруга. Непрогресивни презент у примеру 54) има класичну хабитуалну употребу, што је додатно истакнуто употребом адвербијала *always*. На крају, употребом прогресива у примерима 55) и 56), наглашава се унутрашња структура догађаја, чиме се њен покушај престанка плакања представља као постепени и успорени процес.

На крају, у последњем пасусу, приказан је чин церемоније који се увек одвија на исти начин, што се истиче употребом хабитуалног непрогресивног презента, а пасивост супруге додатно се наглашава употребом пасивних глаголских облика:

(12)61) The Ceremony goes as usual. [...] 62) Above me, towards the head of the bed, Serena Joy **is arranged**, outspread. 63) Her legs **are** apart, I lie between them, my head on her stomach, her pubic bone under the base of my skull, her thigh on either side of me. 64) She too **is fully clothed**. 65) My arms **are raised**; she **holds** my hands, each of mine in each of hers. 66) This is supposed to signify that we are one flesh, one being. 67) What it really means is that she **is in control**, of the process and thus of the product. 68) If any. 69) The rings of her left hand **cut** into my fingers. 70) It may or may not be revenge. Serena Joy **grips** my hands as if it is she, not I, who's being fucked, as if she finds it either pleasurable or painful, and the Commander fucks, with a regular two-four marching stroke, on and on like a tap dripping.

Серена Џој и церемонија		
Непрогресивни вид	Прогресивни вид	Перфекатски вид
1 Хабитуално ИЛИ догађајно значење 2 Хабитуално значење	1 Представљање радње као постепеног процеса	1 <i>Present Perfect Progressive</i> : наглашавање трајања процеса 2 <i>Present Perfect</i> : резултативни перфекат
Прогресивни и непрогресивног вид и <i>временски оквир</i>		

Табела 3: Сумирани приказ видских значења у трећем делу анализе

5. Закључак

У овом раду анализирали смо понашање Серене Џој Вотерфорд из перспективе глаголског вида. Серена Џој Вотерфорд антагонисткиња је дистопијског романа *Слушкињина прича* која је учествовала у стварању нове републике Гилеад у којој су људи лишени основних људских права. Проблем пада наталитета и стерилитета челници државе покушавају да реше успостављањем нових правила утемељених у традиционалним, библијским и породичним вредностима које су злоупотребљене тако да одобравају и легитимизују чин силовања. Жене у овој држави имају јасно одређене улоге, а улога слушкиња, плодних жена, јесте да командирима и њиховим супругама, рађају децу. Након рођења детета слушкиња је дужна да се одрекне детета у корист супруга и командира. Учествојући у стварање ове републике, Серена је сагласна са чином силовања и отимањем беба.

Приликом дефинисања глаголског вида у овом раду кренули смо од типолошке дефиниције Бернарда Комрија (1976), а потом је прилагодили глаголском систему енглеског језика. У енглеском је глаголски вид обележен на нивоу глаголске фразе, а релевантне видске опозиције јесу *прогресивно/непрогресивно* и *перфекатско/неперфекатско*. Прогресивни и непрогресивни вид односе се на представљање ситуације као структуре или као целине, док перфекатски вид не описује саму ситуацију означену глаголом, већ је повезује са неким другим тренутком.

За понашање Серене Џој Вотерфорд најкарактеристичнији је био хабитуални презент, који комбинује догађајна и стативна својства, јер се употребљава за представљање више појединачних догађаја који, посматрани као целина, сачињавају стање које се на временској оси простире лево и десно од садашњег тренутка. Другим речима, како и само име наговештава, хабитуални презент примарно означава догађаје који се перципирају као устаљене навике. Прогресивни вид био је знатно мање фреквентан и употребљавао се за истицање успорености, динамичности или незавршености радњи чиме је постигнут контраст у односу на целовите, хабитуалне ситуације. Перфекатски вид карактерише најмања фреквентност употребе за описивање понашања Серене Џој Вотерфорд. На крају, будући да је за Серенино понашање најкарактеристичније хабитуално значење непрогресивног вида, можемо да закључимо да је њен живот статичан, летаргичан, депресиван, предвидив, односно, да се највећи део њеног живота одвија према јасно утврђеним обрасцима.

ИЗВОР

Atwood, Margaret. *The Handmaid's Tale*, <<https://docs.google.com/viewer?a=v&pid=sites&sr-cid=c3R1ZGVudC5lY3Nkbnkub3JnfG1yLWFsYmFuby1ob2l1cGFuZXxneDozZDBiND-FhMjEzZDg1ODhk>>, 12. 9. 2022.

ЛИТЕРАТУРА

- Биник 1991: R. I. Binnick, *Time and the Verb*, New York/Oxford: Oxford University Press.
- Влашковић Илић 2019: Б. Влашковић Илић, Слушкиње и супруге у теоријском моделу жртве Маргарет Етвуд, у: Д. Бошковић, Ч. Николић (ред.), *Српски језик, књижевности, уметности*, књ. II, Бебе, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 139–148.
- Галперин 1977: L. R. Galperin, *Stylistics*, Moscow: Moscow “Higher School”.
- Дал 1987: Ö. Dahl, *Tense and Aspect Systems*, Oxford: Basil Blackwell.
- Јесперсен 1961: O. Jespersen, *A Modern English Grammar on Historical Principles*. Part IV. Third volume, London: George Allen & Unwin Ltd.
- Кверк и др. 1985: R. Quirk, S. Greenbaum, G. Leech, J. Svartvik, *A Grammar of Contemporary English*, London: Longman.
- Комри 1976: B. Comrie, *Aspect: an introduction to the study of verbal aspect and related problems*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Лич 2004: G. Leech, *Meaning and the English Verb*, London/New York: Routledge.

- Новаков 1988: P. Novakov, Glagolski vid i engleski jezik u anglističkoj literaturi, *Zbornik radova Instituta za strane jezike i književnosti*, 9, Novi Sad, 170–180.
- Новаков 1990: P. Novakov, Verbal Aspect and Expression of Objective Reality Phenomena in English and Serbocroatian, *Zbornik radova Instituta za strane jezike i književnosti*, 12, Novi Sad, 17–21.
- Новаков 2005: P. Novakov, *Glagolski vid i tip glagolske situacije u engleskom i srpskom jeziku*, Novi Sad: Futura publikacije.
- Новаков 2019: P. Novakov, Engleski progresivni vid – teorijski pristupi i njihova adekvatnost, u: V. Lopičić, B. Mišić-Ilić (red.), *Jezik, književnost, teorija*, tematski zbornik radova, Niš: Filozofski fakultet, 141–152.
- Палмер 1974: F. R. Palmer, *The English Verb*, London: Longman.
- Тошовић 2002: Б. Тошовић, *Функционални стилови*, Београд: Београдска књига.
- Хадлстон, Пулум 2002: R. Huddleston, G. K. Pullum, *The Cambridge Grammar of the English Language*, Cambridge: Cambridge University Press.

THE ANALYSIS OF SERENA JOY WATERFORD'S BEHAVIOR FROM THE VERB ASPECT PERSPECTIVE

Summary

This paper analyzes the behavior of Serena Joy Waterford focusing on the verb aspect. Serena Joy Waterford is an antagonist of the dystopian novel *The Handmaid's Tale* by the Canadian author Margaret Atwood, which represents the main source of the language data analyzed in this paper. The examples were analyzed by means of qualitative analysis and methods of description and classification, relying on the approach to the English tense and aspect by Geoffrey Leech (2004). Leech's work includes the views and attitudes on the topic from relevant sources and modern grammar books of the English language. The novel represents a first-person narrative told by the handmaid Offred, so the insight into the wife's feelings is quite limited. For this reason, three groups of examples dominated by Serena Joy's character and behavior have been singled out. The analysis showed that Serena's behavior is mostly characterized by the non-progressive habitual present which revealed that her life was static, predictable, depressive and that it was organized according to clearly defined rules.

Keywords: verb aspect, progressive aspect, non-progressive aspect, perfective aspect, villain, *The Handmaid's Tale*

Katarina B. Subanović